

Disability rights movement a jeho počátky

Hana Porkertová

Historický kontext USA

- Osvícenství: vznik institucionálních zařízení
- pol. 19. století: představa výchovy a vzdělání v institucionálních zařízeních, poté návrat do rodin – tato představa ale selhala
- konec 19. a začátek 20. století: Zejména mentální postižení jako v protikladu k modernímu člověku → nedobrovolné sterilizace, segregace, objevovaly se i myšlenky na „vyhubení“, eugenika, legislativa; návrh z roku 1922 (Pfeiffer, 1993: 726):

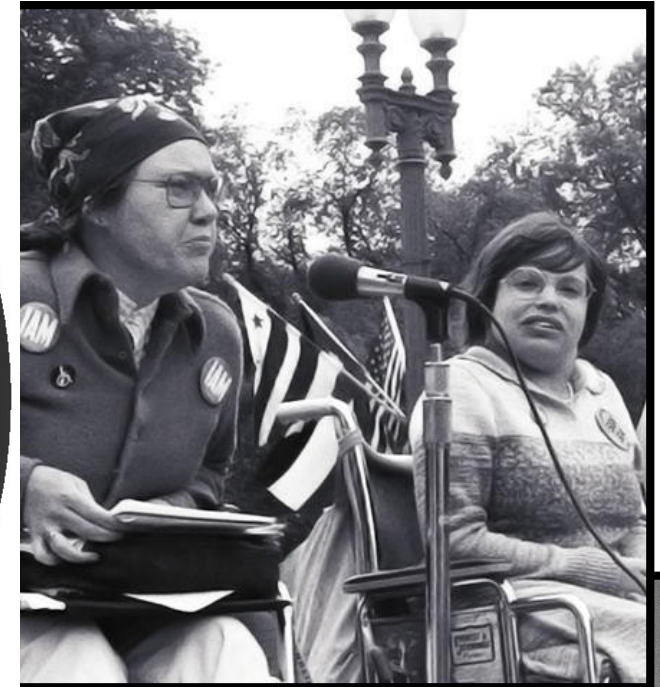
(1) feebleminded; (2) insane (including the psychopathic); (3) criminalistic (including the delinquent and wayward); (4) epileptic; (5) inebriate (including drug habitues); (6) diseased (including the tuberculous, the syphilitic, the leprous, and others with chronic, infectious, and legally segregable diseases); (7) blind (including those with seriously impaired vision); (8) deaf (including those with seriously impaired hearing); (9) deformed (including the crippled); and (10) dependent (including orphans, ne'er-do-wells, the homeless, tramps, and paupers) (quoted in Berns, 1953, p. 766).

Počátky hnutí

- Nesouhlas s takovým zacházením
- Vznik menších sdružení (American Foundation for the Blind), reakce na postižení vzniklá 1. světovou válkou
- Sdružení rodičů dětí s mentálním postižením (1950s)
- Sdružení lidí s dětskou mozkovou obrnou
- Další vlna sdružení veteránů s postižením po 2. světové válce
- Ale leaderi hnutí často lidé bez postižení
- Až lidi s postižením v čele zakládali politická hnutí (Pfeiffer, 1993)

- Postupná snaha o hlubší společenskou změnu, rozšíření sociálních hnutí
- 60. léta: antiválečné hnutí, hnutí za práva žen... → získání potřebných zkušeností a know-how
- Center for independent living (1972)
- Bez potřebných služeb jsou lidé s postižením odepřena občanská práva
- Přístup k modernistickému pojetí občanství/lidství
- (zákon z roku 1973) Afirmativní akce, přístup k osobní asistenci, přístup na trh práce (Pfeiffer, 1993)

- American Coalition of Citizens with Disabilities (1977) – lobbying v americkém kongresu, okupace úřadů, dokud nebude podepsán výnos o zákazu diskriminace z roku 1973
- „Konference hendikepovaných jedinců“ ve Washingtonu: 3000 účastníků s postižením
 - Zvýraznění problémů s přístupností federálních úřadů, veřejné dopravy, bydlení atd. → financování z federálních zdrojů musí zajistit přístupnost
- Mnoho lidí bylo překvapeno militantností hnutí – představa lidí s postižením jako neschopných politické akce, představa spokojenosti s dávkami a lékaři či sociální pracovníci jako ti, co se mají o jejich problémy postarat (Pfeiffer, 1993)

- Ve vyhláškách stále ještě medicínský model disability
- Rok 1993: globální vzestup hnutí, angažování v OSN
- Vídeňská deklarace: vzájemná provázanost demokracie, ekonomického růstu a lidských práv, a zakotvení univerzálnosti, nedělitelnosti a provázanosti občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních práv (Sabatello, 2013: 14)

Sociální model(y) aneb od individua ke společnosti

- Je klíčové, kde spatřujeme problémy, a tím pádem kde hledáme řešení
- 70. a 80. léta
- Medicínský model
 - Přizpůsobení se normám a zvyklostem většinové společnosti – nezpůsobovat znepokojení, nebýt „rušiví“
 - Neustálé selhávání
 - Paradox postižení – postižení spojováno s neúplností a chyběním (Shakespeare, 2006), ale zároveň znamená něco „navíc“ – kdo je „člověk“ bez přívlastků?

→ Disabilita jako systém sociální diskriminace

- Neexistuje jednotný sociální model
- USA: politika identity, více identitární model, disability jako (kulturní) minority (Sabatello, 2013)
- VB: důraz na strukturální podmínky – Je to společnost, nikoli lidé s postižením, kdo by měl být terčem profesionální intervence (Oliver, 2004)
- Inspirace v osvícenské humanistické perspektivě, kdy je autonomní lidský subjekt schopný dosáhnout svých cílů skrze měnící se sociální struktury (Bayliss, 2009)
- Od patologie k politice (Goodley, 2011), disability jako forma sociální oprese → jak se stavět k situacím, které nevycházejí z vaší osobní

- Místo zahanbení nad nedokonalostí svých těl a frustrace nastoupil hněv namířený proti zneschopňující společnosti
- Odstoupení od diskurzu pasivity, kde rozhodnutí dělají druzí
- Snaha o odstranění bariér (Schillmeier, 2010)
 - Bariéry znemožňující mobilitu a komunikaci, praktiky vytvářející diskriminaci, znevýhodnění a marginalizaci v osobním, veřejném i pracovním životě
 - Předsudky a negativní postoje
 - Diskurzy vycházející z medicínského modelu postižení
- „člověk především“ (people-first) – člověk s....
- Odmítnutí medicínského modelu neznamena odmítnutí medicínských intervencí

Situace v České republice

- Absence sociálního modelu ve veřejném diskurzu
- Nejasné porozumění sociálnímu modelu
- Disabilita jako „problém“ medicíny, technologií a sociálních služeb
- Nedodržování vlastních vyhlášek a deklarací
- Charita, sbírky, „supermrzáci“, „inspirace pro ostatní“, individuální odpovědnost za přizpůsobení
- Komunikace s asistenty/blízkými lidmi namísto lidí s postižením
- Rodíci se aktivismus (viz podcast „Postíže“, „Criplení systému“)

Kritiky sociálního modelu

- Přemístění do různých geografických kontextů bez hlubší reflexe
- Rigidita a uzavřenost kritice
- Unifikování zkušenosti
- Opomíjení intersekcionality
- Opomíjení tělesnosti

Literatura

Bayliss, P. 2009. „Against Interpretosis: Deleuze, Disability, and Difference.“ *Journal of Literary & Cultural Disability Studies* 1(3): 281–294.

Goodley, D. (2011). *Disability Studies: An Interdisciplinary Introduction*. London: Sage.

Oliver, M. (2004) ‘If I had a hammer: The social model in action’, in Swain, J., French, S., Barnes, C. and Thomas, C. (eds) *Disabling Barriers – Enabling Environments*, 2nd edn, London: Sage, pp. 7–12.

Pfeiffer, D. 1993. Overview of the Disability Movement: History, Legislative Record, and Political Implication. *Policy Studies Journal*, 24(4).

Sabatello, M. 2013. A Short History of the Fundamental Disability Rights Movement. In *Human Rights and Disability Advocacy*, M. Sabatello and M. Schulze (eds.). University of Pennsylvania Press. Pp. 13-24)

Shakespeare, T. 2006. *Disability Rights and Wrongs*. London: Routledge.